

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Új sorozat, 96. szám
2016/11.

Megjelenik havonta

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891 ÉrtesítőjeFőszerkesztő:
Tóthpál Tamás

(tothpaltamas@gmail.com)

Szerkesztők:

Pál Gyöngyi, Szima Csilla

Sárguló levelek nyomában szeptembertől novemberig

„Lombját a gally, nézd, mily kímélve ejti,
holnap szél indul, döntő támadás,
holnaputánra minden elfelejti,
milyen volt itt a végső lázadás.” (Áprily Lajos)

PÁL GYÖNGYI

A leglátványosabb évszak az őszi, színesebb a természet, nincs perzselő hőség, de nincs még hideg sem. Kellemesen simogat az őszi nap, az esők csendesebbek. A legcsodálatosabb az őszi erdők színpompája, melyet költők, zeneszerzők, festők örökítenek meg alkotásaikban. A tarka erdők különleges látványa a kirándulókat is kicsalja a természetbe.

Szeptember 11-én a Kissebesi-vízesésekhez indultunk, az idő még nyári volt. A Dregán völgyén mentünk fel a Floroiu vízierőmű gátjához, a Dregán víztározó tóhoz. Megcsodáltuk a gyönyörű tájat, a hatalmas gyűjtőtavat (a Bihar hegység egyik legnagyobb mesterséges tava), a környező hegyeket, szemben az 1792 m magas Bocsa-csúcsot; ezt a látványt nem lehet kihagyni egyszer sem, ha erre járunk, annyira szép. Innen a mikrobusszal tovább mentünk a Jádremete felé vezető úton, majd balra tértünk a tó kisebbik ága felé. Ezt az útszakaszt nemrég leaszfaltozták.

A túrát Vlád Pál szervezte most is, mint évekkel ezelőtt, amikor a 2008-as székelyjói EKE Vándortábor egyik legkedveltebb kirándulása volt. Szívesen jöttünk ide, szerettük ezt a vidéket. A Lankás-havas fenyőkkel benőtt oldalai, alatta csodálatos völgy, szép zöld tisztás, csobogó patak, kis fahíd és néhány ház, távol a világ zajától, ez az álomszép vidék a csend és a nyugalom jelképe volt. A Kissebesi patak mentén a Miska-szoros sziklái és sudár fenyőkkel szegélyezett út vezetett a három vízeséshez, a Káldar, a Rizikó és a Kánkán esésekhez, ahogy Czárán Gyula valamikor régen elnevezte őket. 2012-ben, mikor újra itt jártunk, feldúlva, összetörve láttuk viszont ezt a völgyet. Nagy erődépekkal dolgoztak, vastag csöveket fektettek le, a kiásott földet és szikla-

darabokat a patakmederbe lőkték, törpeerőműveket kezdtek telepíteni a völgybe. Számunkra, akik az érintetlen természet csodáit itt, ez a látvány elkeserítő, lehangoló volt, évekig nem jöttünk erre. Azóta négy év telt el, most újra megkockáztattuk. A völgyben haladó utat az építkezések miatt kiszélesítették, kivágtak és egymásra rakott farönkök mellett haladtunk el. Elsősorban a vízesések érdekelték. Az elsőhöz, a Káldárhoz le sem tudtunk ereszkedni, a mart meredek és csúszós, a régi ösvénynek nyoma sem volt. A Rizikónál alig folyt egy kevés víz, ennyi maradt az egykor bő hozamú vízesésből, csak a Kánkán maradt meg majdnem olyanok, ahogy régen láttuk. A természet keményen dolgozott, hogy rendbe hozza önmagát, a növényzet és a moha beborította az összetört patakpartot, de nem sikerül teljesen elfednie a durva beavatkozás okozta sebeket. Végigmentünk a völgyön, egészen a Vörös-Mágura lábánál levő erdészlakig, az út mellett a zöld moha közt sárga róka-gombák és piros kalapos, fehér pettyes légyölő galócák virítottak, ez utóbbi nem fogyasztható, de fotókon nagyon mutatós. Jó volt újra látni ezt a vidéket.

Szeptember 18-án Csorba Anna szervezett kirándulást a százfenesi Leányvárhoz – ahol a Várhegy tetején még most is láthatók az egykori vár alapfalainak maradványai –, és onnan a Tótfalu feletti Medve-gerincen keresztül az EKE-forráshoz. A Gorbó-patak völgyén tértünk vissza a Monostori negyedbe. A túra szép és látványos volt, 25 km-t tettünk meg, 500 m szintkülönbséggel. Kellemes őszi idő volt, enyhén felhős égbolttal, a fák levelei még őrizték szép zöld színüket, de a réteken már megjelentek az őszi kikerics lila virágai, jelezve, hogy beköszöntött az őszi.

Szeptember 24-én szintén Kolozsvár környékén túráz-

Salonnasütés a Slamovics-háznál

tunk, Tatár Ferenc és Antal Ferenc szervezett salonnasütést a Slamovics-ház tisztására. Ez régi kedves helye a kolozsvári ekéseknél és sok más kirándulónak. Nincs messze (kb. 7 km a Monostor negyedből), így mindig sokan jöttek erre kirándulni, most is 20-nál többen voltunk. A Dumbrava-gerincen a kék kereszt jelzésen jutottunk el a Papok-rétjéig, innen a piros háromszög jelezte valamikor tovább az utat, de az erdőnek ezt a részét kivágták. A kiirtott területen pár év alatt sűrű, szinte áthatolhatatlan bozót alakult ki. Az ösvény és a turistajelzés teljesen eltűnt, a traktornyomok keresztül-kasul szeltek ezt a területet, csak megtévesztik az arra merészkedőt, nemegyszer megtörténik, hogy elkeveredtek ebben a labirintusban. De a két Feri vezetésével szerencsésen eljutottunk a Slamovics-házhoz és megsütöttük a salonnánkat. Innen a Brüll Emanuelról elnevezett Brüll kilátóra mentünk, ahonnan szépen látszott a Gorbó-völgye és a Gyalui-havasok. Ültünk a dombtetőn az őszi napsütésben, hallgattuk Tatár Feri humoros kiselőadását. Sajnos, itt is sok fát kivágtak, nincsen meg az asztal és a padok, amelyek olyan barátságossá tették ezt a helyet, sőt a jelzőoszlop is eltűnt a csúcsról.

A szép nyárutó és az enyhe szeptember után az október már zordabb és hidegebb volt, tudunkra adva, hogy már jól benne vagyunk az őszi. Az erdőben a zöld szín mellett megjelent a sárga, majd a barna és a

vörös különböző változata. Október másodikán vonatos kiránduláson voltunk a Barátka közelében levő Ökrök-völgyében, a következő héten, 9-én a Perjei Mágurára másztunk fel, de erről már készült beszámoló. Október 24-én a Ronki- és Pociovaliştei-szorosokban sikerült lefotózni azokat a csodálatos őszi színeket, amelyek az októberi erdőre jellemzőek. Ez a színpompá nem tart sokáig, elég egy szeles idő és lekopaszodik az erdő, lehullnak a levelek. Aranyosronk faluból indultunk az Aklos (Ocoliş) patak mészkőbe vajt csodálatos völgyébe, a Ronki-szorosba. A reggel hűvös, és ködös idő volt itt a hegyek között. Később a köd felszállt és a felragyogó nap fényében teljes pompájában csodálhattuk meg a levelek tarka színezetét. Az 1800 m hosszú szorosban, az 520 m magas hegyek közt kanyargó völgyön áthaladva kedvünkre gyönyörködhattunk a szebbnél szebb sziklaalakzatokban is. A szorosból kiérve megjelentek Lunkalárga (Lunca Largă) falu házai. Innen visszafordultunk Aranyosronkra, és a falu központi részénél, az Aklos és a Pociovaliştei patakok találkozásánál elindultunk a Pociovaliştei-szorosba. A szorost a patak vájta kristályos mészkőbe, dolomitba és a felső kréta korszak üledékes kőzeteibe, szakadékos domborzati formák, csipkézett ormok, tornyok jellemzik. Az erdős részeket bükk, tölgy és fenyőkből álló vegyes erdők borítják, melyek az évnek ebben a szakaszában vö-

rös, barna és sárga színek, valamint a zöld fenyők különleges színkeverékét hozzák létre.

November 12-én reggel már zord őszi időben utaztunk a 40-es autóbusszal a Bükki-telep felé és szemerkélt esőben indultunk a Sárosbükkön át a Mikés-tetőre. Ennek az erdőrésznek az érdekességei a homokkő gömbök. Ezek a Feleki hegy különleges képződményei, amelyek a hajdani tenger homokjából, egy bizonyos mag köré lerakódó homokszemcsékből jöttek létre és növekedtek öklönytől elkezdve több mázsányi súlyú, szabályos gömbnagyságig is. Sajnos számuk évről évre csökken, sokat elhordanak belőlük, felhasználják építkezéseknél, díszítőelemként. A levelek nagy része már lehullt, barna takaróval borította be az erdő talaját és az utakat. A mikési házaknál az eső kicsit elállt, rövid időre a nap is kibújt a felhők közül, de az idő csak hideg maradt. Az Adrenalin-parknál jólesett a meleg kávé a hűvös-nedves időben. Az Erdőfelekre vezető úton indultunk tovább, az eső ismét eleredt. A csillagvizsgáló mellett letértünk az útról, egy erdei ösvényen jutottunk vissza a Bükki házakhoz, bezárva itt a körtúrát, majd a Páter-úton ereszkedtünk le a Monostor negyedbe, befejezve utolsó őszi túránkat ebben az évben. Akkor még nem gondoltuk, hogy ez volt az utolsó őszi nap. Másnap reggel mikor kineztünk az ablakon, fehér volt minden, lehullott az első hó és beköszöntött a tél.

ITT AZ ÉVET ZÁRÓ ERDÉLYI GYOPÁR

Négy gyergyói ekés járt a Kancsэндzönga alaptáborában, és állított emléktáblát Eröss Zsoltnak és Kiss Péternek a legmagasabban fekvő buddhista kolostorban – olvasható az *Erdélyi Gyopár* idei utolsó számában, amely a 75 évnyi szünet után újra megszervezett néprajzi bálról is tudósít. Ezúttal sem marad el a természeti jelenségek ismertetése, a csillagnéző rovat, a gombaismertető, gyógyvizeink bemutatása, a kirándulni készülőknek pedig ebben a számban a Szent Anna-tó és a Mohos-tőzegláp bejárását javasolják. Azt is megtudhatjuk, hogy a Gyergyói Hegyimentő Szolgálat egyik alapítójának emlékére via ferratát készítettek a Kis-Cohárdon. A cikkből kiderül, milyen feltételek mellett vehető igénybe e vasalt út, amely télen-nyáron a természetjárók rendelkezésére áll.

Csillagnéző torony, líceumi csillagda, csillagvizsgáló

40 éve költözött a Mikes-tetőre a Kolozsvári Csillagvizsgáló

A SZERZŐ FELVÉTELE

A Mikesi-tetőn és gerincen kirándulva, útban az Őzek völgye vagy az Árpád csúcs felé, télen-nyáron gyakran rátéved az ember szeme egy betonkerítéssel körbevett, egyedül álló magányos épületre, a Csillagvizsgálóra. „Mióta áll ez itt? És miért?” – kérdezik sokan a túratársak közül. Hát, íme, a történet.

VÁRADI ISTVÁN

1976 novemberében Kolozsvár mellett, a 750 méter tengerszint feletti magasságú Mikes-tetőn felépített új épületében kezdte újra működését a régi helyéről elköltöztetett Kolozsvári Csillagvizsgáló. Ez az intézmény az európai hírvételező csillagász, Hell Miksa alapította kolozsvári csillagvizsgáló jogutódjának tekinthető.

Hell Miksa 1752-ben érkezett Kolozsvárra és 1755-ig itt tartózkodva megvetette a „csillagnéző toronynak” alapjait. A csillagvizsgálót végül 1759-ben építették fel. Hell Miksa utóda, Hartmann Ferdinánd Bécsből kapott műszerekkel gyarapította a csillagvizsgáló felszerelését. Utóda Gegő Adolf idejében, 1798-ban a csillagvizsgáló leégett. Az erdélyi iskolák főfelügyelője, Mártonfi József püspök a régi főiskola udvarán, saját költségén egy díszes „csillagdat” építtetett. Az új intézmény gazdag műszerparkkal és korszerű könyvtárral rendelkezett. Az 1850 után Líceumi csillagda néven működő csillagvizsgáló a bécsi csillagvizsgálóval is szoros kapcsolatban állt. A csillagdat a piarista gimnázium matematika-fizika szakos tanárai vezették.

Amikor 1872-ben megkezdte működését a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tu-

dományegyetem, a csillagvizsgáló élére Martin Lajos professzort nevezték ki. Ekkor számos műszerrel gyarapodott a felszerelés. A csillagvizsgálót közösen használta a közép- és a főiskolás diákság. Ezt az obszervatóriumot 1893-ban lebontották, utána csak az 1920-as években került sor egy új csillagvizsgáló építésére.

Az új csillagvizsgáló Gheorghe Bratu és Gheorghe Demetrescu professzorok szorgalmazására 1921–34 között épült fel a Tordai út és Csillagvizsgáló utca sarkán található telekre. (Ez az utca a csillagvizsgálóról kapta a máig is használatos nevét). A két professzor erőfeszítése, utánajárása nyomán felszereléssel is el tudták látni az obszervatóriumot. Végre a hosszas előkészítés után csak 1934-ben kezdhetette meg működését az obszervatórium, főműszerével, egy francia gyártmányú Newtonian 50 cm-es reflektorral és egy 20 cm objektív ecuatorial Prinn távcsővel és más műszerekkel. A II. világháború után egy darabig az Akadémia keretében működött az obszervatórium, később visszakerült az egyetem hatáskörébe. Ezt a régi épületet 1977-ben lebontották, helyén ma az Electrosigma áll.

A fejlődő, terjeszkedő város fényei és az egyre gyakoribb füstköd miatt a megfigyelések egyre nehezebbé váltak. Ezért

a korszerűsített főműszert a kupolával együtt 1976 novemberében a Mikes-tetőre költöztették. Egyéb fontos feladatai között a változó csillagok megfigyelése és egy nemzetközi program keretében a mesterséges égitestek megfigyelése is folyik. A városban maradt régi, egyetemi obszervatórium didaktikai és tudomány népszerűsítő feladatot lát el, elősegítve a fiatal csillagászok képzését.

Pár év múlva, 1982-ben a Botanikus Kert déli oldalán felépített új épületbe (Házsongárdi/Cireșilor utca) költöztették az egyetemi csillagvizsgáló további felszereléseit. Azóta Kolozsvárnak két csillagvizsgálója van. Az 1980-as években több új műszerrel és reflektorral gazdagodott. 2007-ben egy új 450 cm-es kupolával, újabb korszerű reflektorokkal és számítógépes rendszerrel szerelik fel. Van egy kb. 16 ezer kötetes szakmai könyvtára, ami látogatható. Az asztronómiai előadásokat a matematika, informatika és fizika szakos diákok látogatják. A 2331-es katalógus számú aszteroidát a román Constantin Părvulescu asztronómia professzorral nevezték el.

2008-tól az obszervatórium előre bejelentkezéssel, jelképes összegért péntekenként, sötétedés után látogatható. Előre bejelentett egyeztetéssel kb. 15 fős csoportokkal, más napokon is látogatható. Az intézet címe: Házsongárdi/Cireșilor utca 19. szám, tel.: 0264-594592, e-mail: mirliviu@yahoo.com. Kapcsolattartó személy: Liviu Mircea tudományos kutató.

Geológussal az Aranyos-vidéki magyar értelmiségért

Konferencia Bágyonban Pálffy Mór emlékére

■ Aranyosszék leghíresebb természettudósa születésének 2021-ben esedékes 150. évfordulójára készülve szervez emlékkonferenciát Pálffy Mór geológus tiszteletére a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Földtani Szakbizottsága, a Sapientia és az EME december 10-én, szombaton 17 órától a bágyoni kultúrotthonban. Az ünnepség célja egyben az Aranyos-vidéki magyar értelmiség találkozására lehetőséget biztosítani. Részvételhez előzetes jelentkezést kérnek legkés-

sőbb december 5-ig az Erdélyi Múzeum-Egyesület címén (400750 Cluj-Napoca Op. 1. Cp. 191.) vagy Lengyel Hunor társrendezőnél (004-0742-042440, lengyelhunor@yahoo.com). Az időben jelentkezők számára a szállítást is biztosítják. Az előadássorozat után rövid kultúr-műsor lesz, majd szabad beszélgetés és állófogadás. Pálffy Mór Tordán, Kolozsváron tanult, majd a Ferenc József egyetemen földtant. Már egyetemistaként ösztöndíjas gyakornok, majd ta-

nársegéd, később Koch Antal professzort követi Budapestre, ahol jelentős karriert fut be. 1916-ban a Magyar Tudományos Akadémia tagja lesz. Székfoglalóját (*Az arany előfordulási viszonyairól az erdélyrészi Érchegeységben*) igen nagyra értékelték kortársai. Tudományos hagyatéka ma is élő irodalmi forrásanyag. Több mint 70 szakkollegatának legnagyobb része erdélyi vonatkozású, elsősorban az Erdélyi-szigethegység földtana képezte leginkább tanulmányainak tárgyát.

Decemberi rendezvények

- **November 26. (szombat):** Szászfenesi erdő (12 km). Találkozás 9.15 órakor a 9-es autóbussz Bucium utcai megállójában (M21-es busszal Szászfenesig és vissza). Szervező: Csorba Anna.
- **November 27. (vasárnap):** Kőkényszédő túra: Csigadomb-Riszeg tető-Bánffyhunad (14 km, 400 m szintkülönbség). Találkozás 7.15 órakor a vonatállomáson. Szervező: Szima Márton. Érdeklődni telefonon.
- **November 30. (szerda):** Slamovics-ház (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervezők: Székely Lavotta és Monoky Iván.
- **December 3–4. (szombat–vasárnap):** Csucsai Mikulás napok, kétnapos túra ♦ Csucsá–Híres gerinc–Germin völgy–Milesești-völgye–Csucsá (12 km, 500 m szintkülönbség, menetidő 5 óra) ♦ Csucsá–Edömér (Odomir) gerinc–Csucsá (13 km, 500 m szintkülönbség, menetidő 5 óra). Szervező: Kiss János. Érdeklődni telefonon.
- **December 4. (vasárnap):** Csonkatelep (Sălișteanu Nouă), 15 km. Találkozás 7.20 órakor a kisállomás előtt (M33 autóbussz). Szervező: Vlád Pál.
- **December 7. (szerda):** Séta a Páter-úton (8 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Székely Lavotta ♦ 18 órától közgyűlés az Apáczai-líceumban.
- **December 10. (szombat):** Megkészt Mikulás túra szalonasüttéssel, az Ördögfák tisztásán (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Vas Géza.
- **December 11. (vasárnap):** Rózsa Sándor kerékpártúra: Dés–Kornis kastély–Rózsa Sándor sírhelye–Szék–Köteland (Gădălin)–Kolozsvár (75 km). Désig vonattal. Szervező: Szima Márton. Telefonos bejelentkezés kötelező ♦ Nemzetközi Hegy Nap: Rekető–Izsár–Pápe–Hídegszamos üzem (13 km, 600 m szintkülönbség, menetidő 6 óra) kiskocsikkal. Szervező: Kiss János. Érdeklődni telefonon.
- **December 14. (szerda):** István-forrás (9 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Székely Lavotta.
- **December 15. (csütörtök):** Évbücsűztató; túraszervezők tanácskozása és választmányi gyűlés 18 órától a székházban.
- **December 16–18. (péntek–vasárnap):** Fürdő túra Gyulára. Szervező: Vas Géza. Érdeklődni telefonon.
- **December 17. (szombat):** Hagyományos borforraló túra a Bácsi-torokban. Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Szervező: Szilágyi András.
- **December 18. (vasárnap):** Torockó–Kőkői-szoros–Nyírmező–Olteni-csúcs–Nagyenyed (borkóstoló). Túravezető: Vlád Pál. Érdeklődni telefonon Kosztin Erikánál.
- **December 21. (szerda):** Cérna-forrás (8 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Székely Lavotta.
- **December 26. (hétfő):** Karácsonyi séta a Sárosbükben (20 km, 400 m szintkülönbség). Találkozás 8.30 órakor a Hajnal negyedben a 35-ös végállomásán, vagy 9.30 órakor a Mogyoró-körnél. Szervező: Kiss János.
- **December 28. (szerda):** Rejtett-forrás (8 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Székely Lavotta.
- **December 31. (szombat):** EKE-SZILVESZTER az Apáczai-líceum dísztermében. Jelentkezni a székházban a szorgálatos napokon vagy a közgyűlésen. Szervező: Bagaméri Tibor.
- **Szolgálatos napok a székházban** (Kolozsvár, Cardinal Iuliu Hossu/Fürdő utca 20. sz., 13-as ajtó): kedden 10.30–12.30, szerdán 11–13, csütörtökön 17–18 óra között. ♦ EKE fotóklub: minden kedden 17 órától a székházban. ♦ Könyvtár: minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban.

Előzetes

- **Január 4. (szerda):** Séta a Páter-úton (8 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Székely Lavotta. ♦ 18 órától közgyűlés az Apáczai-líceumban.
- **Január 7. (szombat):** Hagyományos Árpád-csúcs túra (20 km, 400 m szintkülönbség). Találkozás 10 órakor a Monostori végállomáson. Szervező: Kiss János.

Túravezetők, szervezők elérhetőségei

Bagaméri Tibor 0742-776930
Csorba Anna 0740-407652
Kis János 0364-807639
Kosztin Erika 0746-055926
Monoky Iván 0740-079401
Szilágyi András 0742-625130
Szima Márton 0766-703575
Vas Géza 0742-659570
Vlád Pál 0264-435866

ÉRTÉKES ADOMÁNYT KAPOTT AZ EKE KÖNYVTÁRA

■ Dosztál László, az Erdélyi Kárpát-Egyesület története szempontjából fontos dokumentumokat tartalmazó négy könyvet ajánlódott a kolozsvári EKE könyvtárának: Kacsó Sándor, *Erdélyi Magyar Évkönyv*, Brassó 1937; *Erdélyrészi Hangya Naptár*, 1942; Tulogy János, *Turisták és cserkészek könyve*, Kolozsvár, 1929; valamint Hoffmann Géza, *A Székelyföld kincsei*, Barót, 1905. Köszönet érte.

Rendezvényeire minden érdeklődőt szeretettel vár az EKE – Kolozsvár 1891!